

ABD ve Terör

**Amerika Birleşik Devletleri Dış Politikalarının
Terörizme Etkisi: Bush ve Obama Dönemi
İŞİD Örneği**

Cemile Bayraktar

Bu kitap Derin Düşünce Fikir
Platformu'nun okurlarına
armağanıdır.

www.derindusunce.org

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ DIŞ POLİTİKALARININ TERÖRİZME ETKİSİ: BUSH VE OBAMA DÖNEMİ İŞİD ÖRNEĞİ

Özet

11 Eylül Saldırıları, terörizmle mücadeleyi küresel bir boyuta taşımıştır. 11 Eylül'den sonra tüm dünyadaki terörist oluşumları ortadan kaldırmayı planlayan ABD, dönemin ABD Başkanı G. W. Bush öncülüğünde 2001'de Afganistan'ı 2003'te Irak'ı işgal etmiştir. Bu işgaller sonucunda terör örgütleri daha geniş bir alana yayılmıştır. ABD işgali süresince devam eden insanlık dışı uygulamalar, terör örgütlerine sempati duyulmasını sağlamıştır. İşgalin ABD'nin ekonomisine ve dünyadaki imajına zarar vermesi sonrasında Bush'tan sonra göreve gelen Barack Obama, Bush'un saldırgan ve yayılmacı politikasının tam aksine izolasyon temelli bir politika tercih etmiştir. Obama yönetiminin Irak'tan çekilme sonrası bir stratejisi olmadan çekilmesi, Irak'ın iç dinamiklerindeki kırılganlık otorite boşluğu doğurmuş, bu boşluğu ise İŞİD terör örgütü doldurmaya çalışmıştır. ABD'nin Bush dönemindeki Irak işgali ve Obama dönemindeki Irak'tan çekilmesi, iyi planlanmış hamleler olmadığı için Irak'ı özgürleştirmemiş, aksine istikrarsızlaştırmış, tüm dünyayı tehdit eden İŞİD terör örgütünün oluşmasında etkili olmuştur.

Anahtar Kelimeler: ABD, G. W. Bush, B. Obama, Irak, Terörizm, İŞİD.

Giriş

2014 yılı itibariyle tüm dünya küresel çapta terör faaliyetleri düzenleyen İŞİD ile tanışmıştır. İŞİD'in ilk etapta Irak sınırları içerisinde olması, terör eylemlerini Irak sınırları içerisinde tutması ancak kısa süre sonra elinde tuttuğu toprakları genişletmesi, kafa kesme gibi vahşet içeren katliamlarını video yoluyla tüm dünyaya duyurması, Irak sınırları dışında terör eylemleri düzenlemesi İŞİD'i tüm dünyanın dikkatini çeken bir noktaya taşımıştır. İŞİD, içinde bulunduğumuz çağın adını en çok duyuran terör örgütü olmuştur.

11 Eylül Saldırıları Amerika Birleşik Devletleri açısından bir kırılma noktasıdır. ABD, 11 Eylül sonrası tüm dış politikasını terörizmle savaş üzerine bina etmiştir. Bu süreçte Irak yönetimini teröre destek vermekle ve finanse etmekle itham etmiştir. Bush yönetimi, Kitle İmha Silahları'nın varlığını iddia ederek 2003'te Irak'ı işgal etmiştir.

ABD'nin Irak işgali 8 yıl sürmüştür. Bush'tan sonra göreve gelen Obama, Irak'tan askeri olarak çekilmeyi hayata geçirmiştir. İşgalin yaralarını saramamış olan Irak'tan çekilme, Irak'ın iç siyasetindeki olumsuzlukları arttırmıştır.

ABD'nin 2003-2014 yılları arasında Irak üzerinde uyguladığı önce işgal, sonra çekilme politikası Irak'ta istikrarsızlığın oluşmasını körüklemiştir. Bu istikrarsız ortam IŞİD terör örgütünün doğması ve taraftar bulması için zemin hazırlamıştır.

Irak'ta ABD tarafından desteklenen Maliki yönetimi, etnik-sekter bir politika güderek istikrarsızlığın derinleşmesinde rol oynamıştır. Bunun sonucunda IŞİD'e yerel halktan katılım artmıştır.

IŞİD, ABD'nin tek başına müdahale etmek istememesi sonucu ancak bir koalisyon hareketiyle önlenmeye çalışılmıştır. Ancak IŞİD'i engelleme konusunda ne kadar başarılı olduğu tartışmalı bir konudur. Her şeyden önemlisi IŞİD'in maddi kaynağının tamamının nereden geldiği halen cevaplanmamış bir sorudur. Yakın zamanda Irak Başbakanı Haydar el İbadi'nin "IŞİD'e karşı savaş bitti" açıklaması kamuoyunu ikna etmiş görünmemektedir. Bir diğer önemli soru Irak'ta 2015 yılı rakamlarına göre 25.000'den fazla savaşçısı olduğu söylenen IŞİD'in bu savaşçıların nereden konuşlanacağıdır.

Bu makalede, ABD'nin Bush yönetimi döneminde ve Obama yönetimi döneminde Irak'ı işgal etmesi, Irak'a yönelik politikaları, bu işgalin ve politikaların IŞİD'in doğması, Irak'taki çatışmaların son bulmaması, terörizmin bitmemesi ve hatta daha da artmasındaki nedenler ele alınacaktır.

1. BUSH VE OBAMA DÖNEMİNDE AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NİN IRAK'A YÖNELİK POLİTİKALARI

1.1. George W. Bush Dönemi (2001 – 2009) ve Irak'ın İşgali

George W. Bush, 20 Ocak 2001 – 20 Ocak 2009 tarihleri arasında görev yapmış, ABD'nin 43. Başkanı'dır.

Bush'un göreve gelmesinden kısa bir süre sonra yaşanan 11 Eylül 2001 Saldırıları, aynı zamanda Bush dönemi dış politikanın da belirleyicisi olmuştur. Terör saldırısı sonrası Bush'un yaptığı "ABD bu saldırıyı yapan teröristler ile bu teröristleri barındıranlar arasında fark gözetmeyecektir. Şimdi her ülkenin alması gereken bir karar vardır. Ya bizimlesiniz, ya da teröristlerle."¹ açıklaması Bush'un genel dış politika tavrını ortaya koymaktadır.

Bush Doktrinine göre, Amerika'nın dış politikası artık "caydırma" ve "tecrit" üzerine oturmayacaktır. Amerika bir tehdit gördüğünde müdahale edecektir, vurulmadan önce vuracaktır.² Bush dönemi dış politikası, 11 Eylül'ün de etkisiyle baştan bu tutumla şekillenmeye başlamıştır. Bush döneminin bu söylemleri dış politikada ve özellikle Irak'ın işgali sırasında hayata geçirilirken birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir.

¹ Nil Duygu, *Amerikan Dış Politikasında Bush Dönemi Önemli Gelişmeleri ve Bush Doktrini*, http://www.academia.edu/8901403/Bush_Doktrini, Erişim Tarihi 16 Aralık 2017, s. 3.

² Nil Duygu, age., (TY), s. 6.

Bush dönemi ABD dış politikasını şekillendiren bir diğer unsur “Yeni Muhafazakarlar”dır. ABD, tarihinde ilk defa 11 Eylül Saldırıları sonrası bu kadar saldırgan ve aşırı yayılmacı bir dış politika izlemeye başlamıştır.³

11 Eylül Saldırıları ABD kamuoyunda yoğun endişe ve panik oluşturduğu için ABD politikaları, güvenlik ve terörizmin engellenmesi üzerine yoğunlaşmıştır. Buna bağlı olarak Bush’un söylemleri de ulusal güvenliği sağlama temelli olmuştur. Güvenliği sağlama söyleminin getirisi de önleyici saldırı (preventive attack) yöntemi ile şekillenmeye başlamıştır. Lakin 11 Eylül saldırılarının akabinde başlayan Afganistan ve Irak’ın işgali, Bush dönemi politikalarının ABD’nin güvenliğini sağlamaktan, terörizmle mücadele etmekten ziyade ABD hegemonyasını uluslararası arenada pekiştirmek amaçlıdır. Bush, aynı zamanda bunu tüm dünyanın güvenliği için yaptığını söyleyerek meşrulaştırmaya çalışmıştır. Bush, bu amaçlarını saldırgan bir yöntemle hayata geçirmeye çalışırken aşırı yayılmacı tutumunu da “tüm dünyanın güvenliğini sağlama” söylemiyle meşrulaştırmaya çalışmıştır.⁴

Bush 2003’teki Irak işgaline başlamadan önce, bu hareketine destek bulmak amacıyla Irak’ta Kitle İmha Silahları’nın olduğunu, 11 Eylül Saldırıları’nın faillerini Irak’ın desteklediğini, Irak’taki Saddam Hüseyin yönetiminin yoğun şekilde insan hakları ihlalleri yaptığını ve Irak halkının özgürlüğe kavuşturulması gerektiğini söylemiştir.⁵ Irak işgalinin gerekçeleri bu şekilde sıralansa da işgalin amacı Irak petrolü üzerinde hakimiyet kurma amacı da taşımaktadır. Cheron ve Halliburton gibi iki önemli ABD şirketinin işgalden büyük kar elde etmesi, Irak’ın işgalden önce yaptığı tüm antlaşmaların iptal edilmesi ve Irak petrolünün ABD’nin denetimine girmesi bunun göstergesidir.⁶

11 Eylül Saldırıları bir yönüyle de ABD’nin “yenilmez” imajının zedelenmesine sebep olmuştur. Bu zedelenen imajı düzeltmek de Bush’un dış politikasının ödevi olmuştur. Bu nedenle Bush dönemi ABD dış politikası, “*teröre karşı savunma ile değil terörün kaynağını ortadan kaldırma*” ifadesinde olduğu gibi şekillenmiştir. Askeri güç kullanımı dış politikanın temel unsuru olmuştur.⁷ 11 Eylül 2001 sonrası ABD dış politikası saldırgan ve yayılmacı bir boyut kazanmıştır.

Irak işgali başlamadan önce uluslararası kamuoyu bu işgalin hukuki temelini tartışmak zorunda kalmıştır. BM Kurucu Antlaşması’nın 2/1 fıkrasına göre tüm devletler egemendir ve genel şiddet yasağı mevcuttur. 2/1 fıkrasının 4. bendinde belirtildiğine göre ise devletler arasındaki şiddet kullanımı barışı bozacak bir nitelikte olduğu için yasal değildir. Bu kararın

³ Muhittin Ataman ve Özkan Gökcan, *Bush Dönemi Amerikan Dış Politikası: Bir Aşırı-Yayılmacılık Denemesi*, Akademik İncelemeler Dergisi, Cilt 7, Sayı 2, 2012, s. 224-225.

⁴ Muhittin Ataman, age., 2012, s. 216-217.

⁵ Yasin Usta, *Amerika Birleşik Devletleri’nin Irak Politikası Bağlamında Türkiye ile İlişkileri (1990-2006)*, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*, 2009, s. 58.

⁶ Muhittin Ataman, age., 2012, s. 218

⁷ Muhittin Ataman, age., 2012, s. 220.

istisnası “meşru müdafaa hakkı” ve BM Güvenlik Konseyi’nin alacağı kararlardır.⁸ Lakin bir ülkenin saldırıya uğraması ihtimali durumunda meşru müdafaa hakkına dayanarak güç kullanması konusunda görüş birliği yoktur ve bu tartışmalı bir konudur.⁹ ABD’nin Irak’ı işgali bu anlamda tartışmalı bir konudur. Kimileri bunu “önleyici müdahale” ifadesiyle meşru kabul ederken kimileri ise Irak’tan ABD’ye yönelik doğrudan bir saldırı olmadığı için meşru olmayan bir işgal olarak tanımlamaktadır.

1.2. Irak’ın İşgali

ABD’nin Irak’ı işgal gerekçesi Kitle İmha Silahları’nın (KİS) varlığı iddiasıdır. ABD Başkanı Bush, bu silahların Irak’ta olduğunu ve BM’nin bu silahların denetlenmesi konusunda başarılı olmadığını ifade etmiştir.

1999 yılında Birleşmiş Milletler İzleme Değerlendirme ve Denetleme Komisyonu (UNMOVIC) kurulmuştur. UNMOVIC, 2002 ve 2003 yıllarında Irak’taki silahlanmaya dair iki rapor yayımlamıştır. Bu raporların hiçbirisinde “Irak’ta KİS bulunmaktadır” veya “bulunmamaktadır” şeklinde bir ifade yer almamıştır.¹⁰ Bush’un işgal gerekçesi olan KİS’nin varlığına dair bir kanıt, ne işgal öncesi ne de işgal sonrası bulunamamıştır.

Buna rağmen ABD, BM’nin 1991 yılında aldığı kararı ortaya koyarak müttefikleriyle birlikte Irak’ı, “Irak’a Özgürlük Operasyonu” (Operation Iraqi Freedom) girişimiyle işgal etmiştir. Güvenlik Konseyi’nin 1441 nolu kararı yani “meşru müdafaa hakkı” kararının, işgali meşru gösterme konusunda bir karar olduğu söylenememektedir.¹¹

Savaşa başlarken ABD’nin 200.000 Irak’ın ise 435.000 askeri vardır. ABD’nin 429 tankına mukabil Irak’ın 2600 tankı bulunmaktadır. ABD’nin 500 savaş uçağı varken Irak’ın 300 savaş uçağı vardır. ABD, teknoloji bakımından Irak’tan daha avantajlı bir durumdadır.¹²

Irak İşgali, 19 Mart 2003’te başlamıştır ve 9 Nisan 2003’te Bush tarafından operasyonun tamamlandığı duyurulmuştur. Mayıs 2003’te Bush zafer konuşması yapmıştır. Savaş sonucunda Saddam Hüseyin devrilmiş ve Baas Rejimi yıkılmıştır. ABD askerleri Irak’tan ancak 2011 yılı sonunda ayrılmıştır, yaklaşık 8 yıl boyunca süren işgal, Irak’a askeri, siyasi, ekonomik anlamda tamir edilemeyecek şekilde zarar vermiştir.

1.3. İşgal Sonrası Irak’ta Siyasi ve Askeri Durum

Irak operasyonu Mayıs 2003’te tamamlandıktan sonra Irak’ta Geçici Koalisyon Kurulu oluşturulmuştur. Bu koalisyonun şefi Paul Bremer, Irak ekonomisinin yeniden düzenlenmesi için bir program yayımlamıştır. Buna göre Irak’taki 48 sanayi işletmesi yabancı özel tekellere

⁸ Aram Wrya Nurladın, ABD’nin Irak Savaşı ve Birleşmiş Milletlerin Rolü, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2015, s. 26.

⁹ Aram Wrya Nurladın, age., 2015, s. 38

¹⁰ Aram Wrya Nurladın, age., s. 87.

¹¹ Aram Wrya Nurladın, age., 2015, s. 97.

¹² Aram Wrya Nurladın, age., 2015, s. 101.

verilmiştir. Yine bu program kapsamında uluslararası şirketlerin Irak'ta her türlü yatırımı yapabilmeleri yönünde kararlar alınmıştır.¹³ Bu kararlar ile Irak'ın işgalinin ekonomik boyutu ortaya çıkmıştır. ABD'nin yeni pazar arama ihtiyacı, Irak işgali sayesinde giderilmeye çalışılmıştır.

İşgalden siyasi, ekonomik, askeri, toplumsal olarak yıkımla çıkan Irak'ta işgal sonrası bir düzen kurulamamıştır. İşleyen bir devlet mekanizması oluşturulamamıştır. İşgal öncesi, ABD askerlerinin Irak'ta çiçeklerle karşılanacağı düşünülmüştür. Ancak sonuç böyle olmamıştır.

ABD, işgali bitirmesinden kısa bir süre sonra yönetimi yerel Irak güçlerine bırakmayı planlamıştır. Bu süreci kolaylaştırmak için Baas Rejimi'ne bağlı tüm asker ve memurların görevine son vermiştir. Bu büyük bir işsizlik ve memnuniyetsizlik süreci doğurmuştur. Buna mukabil eski rejime bağlı güçler ve onlara destek veren Sünni aşiretler askeri güçlerini korumuştur. Bu güçler, yönetimin Şii anlayıştan birinin eline geçmemesi için direniş grupları oluşturmuştur. ABD askerlerinin Iraklı sivillere uyguladığı şiddet, Ebu Gureyb Hapishanesi'ndeki işkenceler ABD karşıtı direnişin oluşması yönünde bir motivasyon sağlamıştır.¹⁴

Irak nüfusunun %60'ını Şii Araplar oluşturmaktadır. Nüfusun geri kalanını Sünni Araplar, Kürtler, Türkmenler ve diğer azınlıklar oluşturmaktadır. Özellikle Şii Araplar, Baas Rejimi yönetimi altında çok ciddi baskılar görmüştür. Şiiler, Sünniler, Kürtler de kendi içlerinde ayrı ayrı etnik-sekter yapılara ayrılmıştır. İşgal sonrası Irak parlamentosunda 300'den fazla yeni oluşum var olmak istemiştir.

ABD, Irak'ta yeni dönem için belirlediği planları işgal öncesinde oluşturmaya başlamıştır. Bunun için Irak'ı İçeriden Yapılandırma ve İnsani Yardım Bürosu'nu (Office of Reconstruction and Humanitarian Assistance for Iraq – ORHA) Ocak 2003'te kurmuştur.¹⁵

Nisan 2003'te ABD, Irak'taki Saddam muhalifleri ile Nasıriye Toplantısı'ndan bir araya gelmiştir. Bu toplantıdan çıkan kararlara göre; Irak, federal bir sisteme geçmelidir, kurulacak hükümet etnik-dini temelli politikalar izlememelidir, acil durumlarda koalisyon yönetimi ve Irak yönetimi birlikte çalışmalıdır ve Baas rejimine bağlı tüm yapılar dağıtılmalıdır.¹⁶

Bush'un savaşın bittiğini açıkladığı 1 Mayıs 2003'ten sonra kurulan *Geçici Koalisyon Komitesi* yanında Irak'ta işgal güçlerince kurulan, Iraklılardan oluşan *Geçici Yönetim Konseyi* (İnterim Governing Council) kurulmuştur.¹⁷

¹³ Aram Wrya Nurladin, age., 2015, s. 103.

¹⁴ Gökhan Çetinsaya, Irak'ta Yeni Dönem, Ortadoğu ve Türkiye, *SETA Irak Dosyası*, 2006, s. 8-9.

¹⁵ Ferhat Pirinççi, age., 2003, s. 3.

¹⁶ Ferhat Pirinççi, age., 2003, s. 4.

¹⁷ Ferhat Pirinççi, age., 2003, s. 5.

Geçici Yönetim Konseyi'nin 25 üyesi bulunmaktadır. Bu 25 üyeden 9'u, birer aylık dönemlerde başkanlık yapmıştır. Bu 9 üye; 5 Şii Arap, 2 Sünni Arap, 2 Kürt Arap üyeden oluşmaktadır.¹⁸

Kasım 2003'te GYK Genel Başkanı Celal Talabani ile Geçici Koalisyon Komitesi Şefi Bremer arasında *Siyasal Süreç Antlaşması* imzalanmıştır. Bu antlaşmadan, egemenliğin Irak'a devredilmesi, Irak için yeni bir anayasa yapılması, serbest seçimlerin yapılması kararları çıkmıştır.¹⁹

Haziran 2004'te Irak Yönetimi, *Geçici Irak Hükümeti*'ne verilmiştir. Bu hükümetin başına Bremer tarafından desteklenen Şii lider İyad Allavi getirilmiştir. Sünni Gazi Yaver cumhurbaşkanı olmuştur. Ocak 2005'te Irak'ta seçim yapılmıştır. Yeni hükümetin başına İbrahim el-Caferi geçmiştir. Düzenlenen anayasa bu süreçte kabul edilmiştir. Akabinde parlamento seçimleri yapılmıştır. Bu dönem Irak Başbakanı Nuri el-Maliki olmuştur. Mart 2010 seçimlerinde ise Celal Talabani cumhurbaşkanı olmuş, Maliki'yi hükümeti kurmakla görevlendirmiştir.²⁰

Siyaseten durum bu haldeyken Irak ordusu da eski rejimin etkisinde oluşmasın, siyasete müdahil olmasın diye lağvedilmiştir. Yeni kurulan orduda fiili başkomutan sıfatı Maliki'nindir. Yeni ordu kara ordusu şeklinde oluşturulmuştur. ABD, bir Irak ordusu kurduğunu düşünmüştür ancak bu ordu yeterli bir ordu değildir nitekim Irak Genelkurmay Başkanı ordunun ancak 2020 yılında hazır olacağını ifade etmiştir. Irak ordusu işgal sonrası süreçte bir ülke ordusu temsilinden çok Irak'taki bölünmüşlüğü gösterir niteliktedir. Ordu içerisindeki Sünni kesim, olumsuz yönde ayrımcılığa uğradığını söylemekte ve yeni rejime bağlılığını ispatlamak için uğraşmaktadır. Eski rejime muhalif olan kesim ise deneyim konusunda tecrübe eksikliği sorunu yaşamaktadır.²¹

Savaş sonrasında Irak'ın imarı için kullanılacak bütçe, işgalin sonrasında ortaya çıkan saldırılar nedeniyle güvenlik alanında kullanılmıştır.²² Bunun sonucunda Irak halkının normal hayata geçme süreci uzamış ve hatta bir türlü normal hayata geçilememiştir.

Irak'ta istikrarın sağlanmasının önündeki en büyük engel, güvenliğin olmayışı ve devam eden saldırılardır. Bu süreçte etnik-sekter temelde örgütlenen gruplar ortaya çıkmıştır. Irak'ta 30-40 bin kişiden oluşan direniş güçleri ve 100.000 kişi civarında milis bulunmaktadır ve bu

¹⁸ Ferhat Piriñçi, age., 2003, s. 6.

¹⁹ Ferhat Piriñçi, age., 2003, s. 8.

²⁰ Levent Baştürk et al., *Irak Siyasetini Anlama Kılavuzu*, SETA Rapor, 2013, s. 172-172.

²¹ Levent Baştürk, age., 2013, s. 179-180.

²² Gökhan Çetinsaya ve Taha Özhan, *İşgalin 6. Yılında Irak*, SETA, 2009, s. 57.

güçler, güvenliğin sağlanamamasının nedenidir. Bu silahlı gruplar karşısında Irak ordusu ve koalisyon güçleri başarılı olamamaktadır.²³

Irak'ın 8 yıllık işgal sürecine bakıldığında, Şii anlayışın etkili olduğu ve buna bağlı siyaset ürettiği, etnik-sekter yapıların hareketlendiği, işkence ve kötü muamelenin sıkça yaşandığı, her gün ayrı bir terör saldırısının olduğu, eğitim ve sağlık hizmetlerinin verilemediği, okuma-yazma oranının düştüğü, terör gruplarının oluştuğu ve kesinlikle “özgürlüğün” olmadığı bir Irak sonucu ortaya çıkmıştır.

2. Barack Obama Dönemi (2009-2017) ve Irak'tan çekilme

Barack Hussein Obama, 2009 -2017 yılları arasında görev yapmış Amerika Birleşik Devletleri'nin 44. başkanıdır.

Obama'nın göreve gelmeden önceki seçim kampanyası “*değişim*” (change) söylemi üzerine oturmuştur. “Değişim” vurgusunun altında yatan etmenler; ABD'nin Irak'ı işgalinin tüm dünyada ABD aleyhine oluşturduğu olumsuz tablo, işgalin yüksek maliyeti, 2008 ekonomik krizinin etkileridir.

Obama'nın kendi politikalarına ilişkin söylemleri kısa süreliğine de olsa kamuoyunda bir takım umutların yeşermesini sağlamıştır. Obama, başkanlığı sürecinde müzakereyi, müttefikleri ile işbirliğini, tek taraflı değil çok taraflı politikaları önceleyeceğini, yumuşak güç politikaları uygulayacağını vurgulamıştır.

İki dönem boyunca ABD'nin başkanlık koltuğuna oturan Obama'nın dış politikada benimsediği tutum “*izolasyoncu*” bir tutumdur. Irak politikası da çoğunlukla izolasyoncu tutum üzerine bina edilmiştir. Obama'nın Irak politikaları genellikle “değişim” ve “izolasyon” üzerinden olmuştur.

2.1.Obama Göreve Geldiğinde ve Sonrasında Irak'ın Genel Durumu

Irak işgalinin sonunda ABD, Saddam rejimine son vermiştir. Ancak geride kalan tabloda Irak açısından vahim bir durum ortaya çıkmıştır. Irak'ta bir istikrar sağlanamamıştır. Bu istikrarsızlık içerisinde ABD, Irak'ı askeri ve siyasi açıdan yeniden yapılandırma konularında adım atmaya çalışmakta ve yeni bir yönetim oluşturma çalışmalarına yönelmektedir. Irak işgali, ABD açısından “rejim değişikliği” olarak ifade edilse de ortaya çıkan sonuç nedeniyle bir işgalden sonra zorlu bir devlet inşa etme sürecine evrilmiştir.²⁴

²³ Gökhan Çetinsaya, *Müdahalenin Üçüncü Yılında Irak [1]*, SETA, 2006, <https://www.setav.org/mudahalenin-ucuncu-yilinda-irak-1/> (Erişim Tarihi 16 Aralık 2017) s. 1.

²⁴ Yasin Usta, age., 2009, s. 202.

Bağdat, çekilme sonrasında diplomatik ve askeri olarak ABD'ye ihtiyaç duymaktadır. ABD'den destek alan Maliki yönetimi, Irak iç siyasetinde elini güçlendirmiştir. Bu güçlenme yanında ABD askerlerinin çekiliyor olması, ülke içindeki muhalif kesimlerin seslerini yükselteceği alan açmıştır. Irak'taki şiddet olaylarının 2011'de azda olsa düşüş göstermesi normalleşme umudu oluştursa da 2012 yılında şiddet olaylarının artması, şiddet olayları yanında ortaya çıkan siyasi istikrarsızlık, seçimlerin ertelenmesi gibi durumlar, otorite boşluğunun gayri meşru unsurlarca doldurabileceği ihtimalini gündeme getirmiştir. Bu durum daha fazla iç çekişmeye neden olabilecek bir ortam oluşturmuştur.²⁵

ABD'nin Irak'tan çekilmesi her ne kadar Obama yönetiminin bir politikasıymış gibi görünse de aslında ABD ve Irak arasındaki siyasi, askeri, ekonomik ilişkileri belirlemeye yönelik bir çalışma için görüşmeler 2008'de başlamıştır. Görüşmeler sonucunda Amerikan askerlerinin ülkeden çekilmesine ilişkin SFA (Strategic Framework Agreement) ve SOFA (Status of Forces Agreement) olmak üzere iki anlaşma hazırlanmıştır. Bu anlaşmalar, 1 Ocak 2009 itibarıyla yürürlüğe girmiştir.²⁶

Irak Ordusu teçhizatını Amerika karşılamaktadır. Teçhizat bakımından ABD'ye bağımlı bir Irak olduğu gibi yakın gelecekte bağımlılığı devam eden bir Irak olacaktır. Bunun sonucu olarak ise ABD ve Irak arasındaki askeri ilişkiler devamlılık gösterecektir.²⁷

Ekonomik kriz içerisinde olan ABD, Irak işgalinin maliyetini Irak'tan temin etmektedir. Bu maliyetin kaynağı Irak'ın petrol gelirleridir. Bununla birlikte ABD, bu gelirleri Irak'ın savaş sonrasında yeniden imarı için kullanmaktadır.²⁸

2010 yılı tahmini rakamlarına göre Irak, 113,4 milyar dolar ile gayrisafi yurtiçi hasılası (GSYİH) ile dünyada 66'ncı, 3.800 dolarlık kişi başına düşen geliri ile 161'inci, 2009 yılındaki yüzde 15,3'lük işsizlik oranı ile 152'nci sırada yer almaktadır. Ülkenin son ölçümlere göre (2010) enflasyon oranı ise yüzde 2,4. Irak'ın en temel kaynağı olan petrol, hükümet kazancının yüzde 90'ını, döviz kazancının ise yüzde 80'ini oluşturmaktadır.²⁹

²⁵ Rıdvan Kalaycı, Irak 2012, *Ortadoğu Yılığ* Sayı: 8, http://ormer.sakarya.edu.tr/uploads/files/00_cover_and_content_2012.pdf, Erişim Tarihi: 5 Ocak 2018, s. 39-45.

²⁵ Ufuk Ulutaş ve Furkan Torlak, "Çekilme Sonrası Irak'ta Düzen Arayışı", *Seta Analiz*, Sayı: 49, 2011, s. 4.

²⁵ Ufuk Ulutaş, age., 2011, s. 17.

²⁵ Doç. Dr. Sedat Aybar et al., "Uluslararası Finansal Kriz ve Siyasi Sonuçları", *Maliye Finans Yazıları*, Sayı:83, 2009, s. 37.

²⁶ Ufuk Ulutaş, age., 2011, s. 4.

²⁷ Ufuk Ulutaş, age., 2011, s. 17.

²⁸ Doç. Dr. Sedat Aybar et al., "Uluslararası Finansal Kriz ve Siyasi Sonuçları", *Maliye Finans Yazıları*, Sayı:83, 2009, s. 37.

²⁹ Ülke profili: Irak, 5 Mar 2014, <http://www.aljazeera.com.tr/ulke-profil/ulke-profil-irak>, Erişim Tarihi 11 Aralık 2017, s. 1.

2.2.Obama'nın ilk Irak Politikası: Irak'tan Çekilme

ABD işgalinin zirvesinde Irak'ta 170 bin ABD askeri görev yapmaktadır.³⁰ Irak işgali sırasında, 4487 ABD askeri ölmüş, 32.200'den fazlası da yaralanmıştır. Irak Endeksi'ne göre 115.000 civarında Iraklı sivil savaş dolayısıyla hayatını kaybetmiştir. Irak güvenlik güçleri ise 10.000'den fazla kayıp vermiştir.³¹

Irak işgalinin başlamasından Obama'nın göreve geldiği tarihe kadar ABD'nin işgal için harcadığı para miktarı 748 milyar dolara ulaşmıştır. İşgalin bitmesine kadar bu meblağın 802 milyar dolara çıkması beklenmektedir. Irak Savaşı'ndaki gazilere ödenecek olan para, Irak'ta kalacak güvenlik güçleri için harcanacak para, savaş araç gerecinin ikamesi, savaş için alınan borçların ödenmesi ile birlikte bu rakamın 50 yıl içerisinde ABD bütçesine 500 milyar dolardan fazla ek maliyet daha getireceği tahmin edilmektedir.³²

Obama tarafından ilan edilen çekilme planı şu şekildedir: İlk olarak muharip birlikler Irak'tan çekilmeye başlayacaktır, sonrasında Irak içindeki siyasi faaliyetler artırılacaktır ve son olarak Ortadoğu'da farklı girişimlerle Irak politikası desteklenecektir. ABD'nin Irak'ta sorumluluğu artık tek başına üstlenmeyeceğini, bu konuda yetkili olacak olanların Iraklılar olduğunu belirtmiştir. Ayrıca 2009 yılı başında başlayacak olan çekilmenin, Ağustos 2010'a kadar tamamlanacağı ilan edilmiştir. Obama bu vaadine kısmen uymuştur. Çekilmeden sonra geride kalacak birlikler, Aralık 2011'e kadar eğitim amaçlı görev yapacaktır. Tüm ABD askerlerinin 2011 yılı sonunda çekilmesiyle sürecin tamamlanacağı açıklanmıştır. Irak'ı siyasi olarak destekleme konusunda, Maliki'nin ciddi bir galibiyet kazandığı yerel seçimlerin hemen arkasındaki atmosfere bakılarak seçimin ertelenebileceği, siyasi kriz ortamı oluşması beklenmemektedir. ABD askerlerinin çekilmesiyle Iraklıların daha fazla sorumluluk alacağını düşünülmektedir. Ancak seçimin ertelenmesi ve seçim sonuçlarının istikrarlı bir siyasi ortam oluşturamaması ABD'nin ikinci adım olan siyasi destekleme adımının başarısız olduğunu göstermiştir.³³

Amerikan askerlerinin Irak'tan çekilmesi Irak'tan tümüyle çekilme değildir. ABD Irak'tan çekilmiş olsa bile Irak'ta, içerisinde 15.000 görevlinin çalıştığı Vatikan büyüklüğünde bir büyükelçilik bırakmıştır. 15.000 görevlinin çalıştığı büyükelçilik dışında, Irak'ta eğitim amacıyla birkaç bin asker bırakmıştır. Bazı kaynaklara göre Irak'ta 20-25.000, Irak'ın resmi açıklamasına göre ise 3.000 civarında Amerikan askeri gücünün bulunacağından bahsedilmektedir.³⁴

³⁰ Son ABD Askerleri de Irak'tan Ayrıldı, 18 Aralık 2011,

http://www.bbc.com/turkce/haberler/2011/12/111218_iraq_usa, Erişim Tarihi 11 Aralık 2017, s. 1.

³¹ Irak Savaşı'nın Değerlendirmesi, 30 Aralık 2011, <http://www.aljazeera.com.tr/haber-analiz/irak-savasinin-degerlendirmesi>, Erişim Tarihi 11 Aralık 2017, s. 1.

³² Serhat Erkmen, "ABD'nin Irak'tan Çekilme Süreci: Irak'ta İşgalin Sonu mu Sonun Başlangıcı mı?", Ortadoğu Analiz, 2010, Cilt 2, s. 9.

³³ Serhat Erkmen, age., 2010, s. 15-16.

³⁴ Ufuk Ulutaş, age., 2011, s. 7-8.

Obama'nın çekilme olarak ifade ettiği şey yahut kamuoyunun çekilmeden ne anladığı bu arada muallaklaşmıştır. Irak'ta hali hazırda 20-25.000 Amerikan askerinin bulunması bir çekilme anlamına gelmediği gibi Obama'nın görev süresi boyunca Irak'ta kara hareketından kaçınması, çok zorda kalmadıkça müdahale etmemesi çekilmeden ziyade “müdahalesizlik” olarak da yorumlanmaktadır.

Obama'nın ikinci ayak olarak nitelendirdiği Irak'ta siyasi yönü destekleme politikası için bile 15.000 kişilik diplomat çalışanı bulundurması, üstelik ilerleyen zamanlarda Irak'taki istikrarsız siyasi süreç de göz önünde bulundurulduğunda, olması gerekenin çok üzerindedir. Bu tutum da Irak'tan çekilme değil, Irak'tan ayrılma değil diplomatik yolla müdahale etmek için hazır bulunmak anlamında okunabilir. Bölgede Irak'a nüfuz etmek için bekleyen diğer güçler olduğu düşünülürse bu tutumun Obama yönetiminin Irak'ı hiç kimseye bırakmaya niyeti olmadığını göstergesi olduğu düşünülebilir. Zaten Obama yaptığı açıklamalar ile bu görüşü desteklemektedir.

Başkan Obama, Irak Başbakanı Nuri El Maliki ile görüşmesi sonrasında, Irak Savaşı'nın bitmesinin ABD ve Irak ilişkilerinde yeni bir durum anlamına geldiğini, ABD'nin, Irak'tan askerlerini çekiyor olmasına rağmen bölgede büyük bir oyuncu olarak kalmaya devam edeceğini söylemiştir. Obama ayrıca diğer ülkelerin, Irak'ın egemenliğine müdahale etmemesi gerektiğini vurgulamıştır.³⁵ Obama'nın Irak politikasını, ABD'nin içerisinde bulunduğu ekonomik krize çare ararken, İran ile diyalog kurma çabaları gösterirken, Irak'ta istikrarlı bir yönetimin olmayışının problemleri arttırmışken yürütüyor olması, ABD'nin Irak'ta “büyük bir oyuncu olma” arzusunu engellemiştir. Obama'nın izloasyon politikasından doğan boşluğu fırsat bilen İran, Obama politikalarının eksikliğini de fırsat bilerek Irak'a nüfuz etmeye çalışmıştır.

Şu durumda Irak'tan askeri olarak çekilmeyi planlayan ancak diplomatik olarak kalmayı planlayan Obama yönetiminin, etraflica düşünülmüş bir çekilme stratejisinin olmadığı düşünülebilir. Nitekim Irak'tan çekilirken, Irak'taki yönetim zorluklarının aşılabilmesi konusunda detaylı bir çalışma yapılmamıştır.³⁶ İşgal sürecinde ABD'nin müdahil olduğu siyasi yönetim olduğu, işgalden sonra ise farklı grupların siyasi sürece müdahil olmak istediği ve fırsat eşitliği sunulmadığı düşünülürse, Irak'ın siyasi istikrarının oluşturulması ABD'nin beklediği kadar kolay bir süreç değildir.

Obama'nın vaat ettiği çekilme takvimine uyduğunu ifade eden görüşler de bulunmaktadır. Bundan sonra ortaya şöyle bir soru çıkmaktadır: “ Amerika Irak'tan çekiliyor ama nasıl bir çekilme, bu çekilmenin sonuçlarına dair bir öngörü, bir politika mevcut mudur?” Obama, çekilme takvimine uymuş olsa da bölgede asker bulundurması tutarsızlık olarak yorumlanabilir. ABD askerlerinin Irak'tan çekilmesi sonrası, Irak içerisinde siyasi

³⁵ Ufuk Ulutaş, age., 2011, s. 20-21.

³⁶ Hasan B. Yalçın, “Obama Stratejisi ve Ortadoğu”, Akademik ORTA DOĞU, Cilt 9, Sayı 2, 2015, s. 59.

istikrarsızlığın artması, Şii, Sünni, Kürt gruplar arasındaki gerilim ve terör örgütlerinin faaliyetlerini arttırması, Obama'nın çekilme sonrasındaki güvenlik ve siyasi konularda Irak'a destek olma konusundaki başarısızlığını ortaya koymaktadır.

2.3.Obama Döneminde Irak ve ABD'nin İlişkileri

Irak, askeri ihtiyacını ABD'den tedarik etmektedir. Çekilmenin hemen sonrasında ABD yönetimi, terörizmle mücadelede ve petrol sahalarının korunması için kullanılacak olan 27 adet IA-407 helikopterini ve 12 adet P-301 devriye botunu Irak'a teslim etmiştir. Bundan bir yıl sonra 2013'te ABD-Irak Ortak Askeri Komitesi, ABD'de yaptığı toplantıda iki ülke arasında Irak'ın sınır güvenliği, askeri strateji ve Irak güvenlik güçlerinin eğitimi gibi konulara dair imzalanan *Mutabakat Zaptı* üzerine çalışmıştır. ABD ve Irak, 2013'te petrol üretimi ve ihraç edilmesi konularında işbirliğine gitme kararı almıştır. Yine 2013 yılında, ABD-Irak işbirliğinin göstergesi olan *Enerji Altyapısının Güvenliği için Çalışma Planı* üzerinde birlikte çalışmışlardır. Enerjinin yanı sıra sivil havacılık alanında da Irak Havayolları ile Boeing firması arasında 5 milyar dolarlık bir anlaşma imzalanmıştır.³⁷

ABD askerleri 2011 sonunda Irak'tan çekilmiş olsa da ABD, Irak'ı tamamıyla terk etmek niyetinde değildir. İki ülke arasında diplomatik ve ekonomik ilişkiler yoğunluklu olarak devam etmektedir. *ABD-Irak Savunma ve Güvenlik Ortak Koordinasyon Komite Toplantısında*, iki ülke arasında 5 yıl süreli olacak *Daimi Güvenlik Anlaşması* (DGA) imzalanmıştır.³⁸

Askeri ve güvenlik konuları dışında iki ülke arasındaki ilişkilerin temelini petrol üzerinden kurulan ilişkiler oluşturmuştur. Lakin burada Irak iç siyasetini olumsuz yönde etkileyen bir kriz oluşmuştur. Amerikan şirketlerinin, Irak merkezi hükümetini dikkate almadan IKBY ile ekonomik ilişkiler içerisine girmesi Bağdat ile Washington arasında gerginliğe neden olmuştur.³⁹

ABD ve Irak arasındaki ekonomik ilişkiler, Irak'ta merkezi hükümeti ile Kürt Yönetimi arasında gerilim oluşturmuştur. Bu gerilim, hem Irak ekonomisine hem de merkezi bir yönetim sağlanmasına olumsuz etki etmiştir. Bunun sonucunda Irak'taki Şii-Sünni gerilimine ek olarak Kürtler ve merkezi yönetim arasında oluşan gerilim eklenmiştir.

2. IŞİD

IŞİD'in temelleri Ebu Musab el-Zerkavi'nin Afganistan'da kurduğu “*Tevhid ve Cihat Örgütü*” (TCÖ) ile atılmıştır. Örgüt militanları, ABD'nin Afganistan'ı işgaliyle önce İran'a, daha sonra da Irak'a geçmiştir. TCÖ, 2004 yılında “*Irak el Kaide'si*” ismini almıştır.⁴⁰

³⁷ Rıdvan Kalaycı ve Recep Tayyip Gürler, Irak 2013, Ortadoğu Yıllığı, Sayı: 9, http://ormer.sakarya.edu.tr/18,5,,13,ortadogu_yilligi_2013.html, Erişim Tarihi 7 Ocak 2017, s. 15.

³⁸ Rıdvan Kalaycı, age., s. 49.

³⁹ Rıdvan Kalaycı, age., s. 50.

⁴⁰ Bilge Adamlar Kurulu Raporu, Terörün Geldiği Yeni Boyut: IŞİD Örneği, no 67, 2015, s. 16.

Zerkavi'nin, Irak'a işgal öncesinde geçiş nedeni ABD'nin Irak'a saldıracağını işgal öncesinde öngörmüş olmasıdır.⁴¹

Nisan 2004 tarihinde gerçekleşen *Birinci Felluce Savaşı*, Zerkavi'nin direnişteki rolünü güçlendirmiştir. ABD, savaş suçu işlediği Felluce'den tek taraflı ateşkes ilan ederek çekilmiştir. Felluce sonrası Zerkavi, TCÖ adını “*İki Nehir Topraklarındaki el Kaide*” olarak değiştirmiştir ve Üsâme Bin Ladin'e bağlılık yemini etmiştir.⁴² ABD'nin Afganistan ve Irak'ı “*terörü kökünden bitirme*” iddiası ile girmesi, bir terör örgütünün kendi sınırları dışına taşmasına sebep olmuştur.

ABD hava saldırısı sonucu Zerkavi 2006 yılında öldürülünce yerine Ebu Hamza el Muhacir geçmiştir.⁴³

Irak İslam Devleti (İİD) 2006 yılının ekim ayında ilan edilmiştir. İİD'nin başına Ebu Ömer el Bağdadi getirilmiştir. Bağdadi ve Muhacir, örgütün önde gelen isimleridir. 2007'de İİD Bakanlar Kurulu kurulunca Muhacir, savaş bakanı olmuştur.⁴⁴

2007 yılında ABD işgal güçlerine yönelik direniş artmıştır. Yeni Bush doktrini çerçevesinde ABD'nin daha fazla sayıdaki gücü, Irak'a gelmiştir. ABD bazı Sünni direniş güçleriyle işbirliğine girişmiş ve “*Sahva Konseyleri*” kurulmuştur. İİD dışında hemen hemen tüm direniş grupları silah bırakmıştır. Bu gelişme sonrası bazı eski Baasçılar İİD'ne katılmıştır.⁴⁵

2010 yılında Irak güvenlik güçleri ve ABD'nin ortak düzenlediği operasyonda Muhacir ve Bağdadi öldürülmüştür. İİD liderliğine Ebu Bekir el Bağdadi getirilmiştir.⁴⁶

2011 yılı sonunda Bush döneminde takvime bağlanmış olan ABD muharip güçlerini Irak'tan çekme planı, Obama döneminde hayata geçirilmiş ve ABD askerleri Irak'tan çekilmiştir. Çekilme sırasında ve hemen akabinde Irak güvenlik güçlerinin ülkeyi koruma anlamında yeterli seviyeye gelmemiş olması, Irak siyasi ortamındaki bölünmüşlüğün etnik-sekter fayları harekete geçirmesiyle oluşan otorite boşluğunu, Bağdadi doldurmaya çalışmıştır.

2011 yılı sonu itibariyle Irak'tan muharip askerlerini çeken Obama yönetimi, Irak'taki Maliki yönetimi desteklemiştir. Maliki yönetimi bu tarihten itibaren Sünni kesime yönelik baskısını arttırmıştır. Bush dönemi ABD işgalinin Afganistan'dan Irak'a yönlendirdiği el Kaide, Irak'ın iç dinamikleri ve Obama politikaları sonucunda önce Irak el Kaidesi sonra IŞİD adı altında örgütlenecek ortam bulmuştur. ABD'nin önce işgal edip sonra askeri

⁴¹ Recep Tayyip Gürler ve Ömer Berham Özdemir, *El Kaide'den Post-Kaide'ye Dönüşüm: IŞİD*, Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi, cilt 1, sayı 1, 2014, s. 117.

⁴² Recep Tayyip Gürler, age., 2014, s. 117.

⁴³ Recep Tayyip Gürler, age., 2014, s. 118.

⁴⁴ Recep Tayyip Gürler, age., 2014, s. 119.

⁴⁵ Can Acun, *Neo el-Kaide: Irak ve Şam İslam Devleti (IŞİD)*, SETA Perspektif, sayı 53, 2014, s. 3.

⁴⁶ Recep Tayyip Gürler, age., 2014, s. 119.

müdahaleden itinayla uzak durduğu Irak’a, bu durumu fırsat bilen İran da nüfuz etmeye çalışmış, İran’ın bu girişimleri etnik-sekter hatları harekete geçirmiştir.

2013 yılında Bağdadi, örgütün adını “Irak-Şam İslam Devleti” (İŞİD) olarak değiştirmiştir.⁴⁷

ABD, 2014’te İŞİD’in Irak’ta eylemlerini arttırmasından sonra daha kapsamlı bir Irak politikası oluşturma gereği duymuştur. İŞİD’in Irak’ta işgal ettiği toprakları arttırması, Amerikalı gazeteciler James Foley’i ve Steven Sotloff’u boğazını keserek öldürmesi ve Sincar Dağı’nda Ezidilerin yaşadığı dram, Obama’yı izolasyondan ayrılıp bölgeye müdahale etmeye yönlendirmiştir. Kısmen de olsa politika değiştiren ABD, İŞİD gündemiyle birlikte Bağdat yönetimini eleştirmeye başlamış ve Maliki yönetiminin gerektiği kadar sorumluluk almadığını belirterek eleştirmiştir. Obama, kendisi bir adım atmadan önce Bağdat yönetimini birlik oluşturmaya ve öncelikli olarak İŞİD ile mücadelede kararlılık göstermeye davet etmiştir.⁴⁸

ABD işgali başladığında işgal güçlerine karşı Sünni kesim ön saflarda direniş göstermiştir. Şii kesimin, kendi alimlerinin işgal güçlerine karşı savaşmayın fetvası, Irak içerisinde Şii-Sünni kesimin birbirleriyle olan gerilimini arttırmıştır.⁴⁹ Bu noktada işgalin sekter yapıların çatışmasında etkili olduğu not edilebilir.

İŞİD saldırılarının en önemlilerinden biri Ebu Gureyb baskınıdır. 2013’te Ebu Gureyb baskını sırasında hapishaneden kaçan 500’den fazla mahkum, İŞİD saflarına katılmıştır. Bu hapishane ile Sünni direnişçiler arasındaki bağ, bu hapishanenin ABD işgali sırasında çoğunluğu Sünni direnişçilerden oluşan mahkumların konulduğu, insanlık dışı işkencelerin yapıldığı yer olmasıdır.⁵⁰

Maliki yönetiminin, Sünni kesimden olan siyasi isimlere yönelik baskısı, teröre destek vermekle suçlaması, Sünni Cumhurbaşkanı Yardımcısı Celal Talabani’yi gıyabında yargılayıp idam cezasına mahkum etmesi, Irak içerisinde şiddetli saldırılar olmasını, İŞİD’in taban desteği bulmasını sağlamıştır. Maliki’nin mezhepçi politikaları, Irak’ta normalleşme sürecinin oluşması önündeki en büyük engellerden biridir.⁵¹

2.1 ABD’nin İŞİD Stratejisi

Bağdat yönetimi, ABD’den İŞİD’e karşı müdahalede bulunmasını talep etmiştir. Bunun üzerine Obama, 300 kişilik bir askeri danışmanı Irak’a göndermiştir. Askeri müdahale ise bu

⁴⁷ Recep Tayyip Gürler, age., 2014, s. 119.

⁴⁸ Rıdvan Kalaycı ve Recep Tayyip Gürler, Irak 2013, *Ortadoğu Yıllığı*, Sayı: 9, http://ormer.sakarya.edu.tr/18,5,,13,ortadogu_yilligi_2013.html, Erişim Tarihi: 5 Ocak 2018, s. 24.

⁴⁹ Recep Tayyip Gürler, age., 2014, s. 126.

⁵⁰ Recep Tayyip Gürler, age., 2014, s. 129.

⁵¹ Recep Tayyip Gürler, age., 2014, s. 131.

talepten ancak bir ay sonra sınırlı bir hava saldırısı şeklinde gerçekleşmiştir. Irak'ın IŞİD'le mücadelede yetersiz kaldığı görülünce Obama, bu mücadele için doğrudan ABD müdahalesi yerine koalisyon arayışlarına girişmiştir.⁵²

Aslında Obama yönetimi, Irak'tan çekilmeyi ve buraya diplomasi dışında müdahale etmemeyi düşünmüştür. İlk etapta da çok fazla müdahale etmemiştir. Hatta IŞİD sorununu Irak güçlerinin çözmesini beklemiş, Irak güçleri bu konuda başarısız olunca bu sonuçta kendisinin payı yokmuş gibi mevcut sonucu Irak yönetiminin başarısızlığı olarak tanımlamıştır. Ancak IŞİD'le mücadele konusunda Irak güçlerinin başarısız olması sonrası Irak'tan çekilmenin oluşturduğu boşlukta IŞİD'in güçlenmiş olması, Obama'yı müdahaleye itmiştir. ABD'nin öngöremediği IŞİD'in tahmin edilmeyecek bir yayılma göstermesidir. Zorunda kaldığı için bölgeye müdahale eden Obama, hem müdahale için koalisyon önerisi hem de yalnızca hava birlikleri ile müdahalesi nedeniyle “müdahalesizlik” çizgisini de kısmen korumuştur. Şu durumda ABD'nin Obama döneminde ortaya koyduğu Irak politikasının, izolasyon politikasından ayrılarak “kontrollü müdahaleye” vardığı görülmektedir.

ABD'nin Irak'tan çekilmesinin sonrasını etraflıca düşünmeden hayata geçirmiş olması, siyasi istikrar konusunda Maliki yönetimini taraflı bir tutumla desteklemesi, Sünni halkın tepki vermesine sebep olması, otorite boşluğunun oluşması sonucunda, IŞİD'in oluşmasında kısmen de olsa ABD'nin yanlış politikalarının etkili olduğu görülmektedir.

3. SONUÇ

11 Eylül Saldırıları, 2001 yılından itibaren terörizmle mücadele politikalarının sert bir şekilde uygulanmasına neden olmuştur. ABD bu amacı için önce Afganistan sonra ise Irak'ın işgal etmiştir. Afganistan işgali sonrasında buradaki el Kaide üyeleri Irak'a geçmiştir. İşgal öncesinde Irak'ta Saddam Hüseyin'in başında olduğu katı ve zalim Baas rejimi, yönetimi elinde tutmaktadır. Irak halkı, özellikle Şiiler ve Kürtler Saddam'ın baskıcı siyaseti altında ezilmektedir. Buna bakarak, ABD askerlerinin Irak'ta çiçeklerle karşılanacağı düşünülmüştür ancak böyle olmamıştır. Irak halkı, işgale karşı direniş göstermiştir, bu direnişin ön saflarında da Sünni kesimden kişiler bulunmaktadır.

ABD'nin KİS varlığını ve Saddam'ın baskısını bahane ederek Irak'ı özgürleştirmek için başlattığı işgal, aslında Irak'a ve petrolüne hakim olma amacı taşımaktadır. Ve Irak işgalinin BM kararlarına uygun ve meşru olup olmadığı bugün bile tartışılmaktadır.

İşgal, Irak'ta KİS'nin bulunamamasıyla, Baas rejimi ve Saddam'ın devrilmesi ile sonlanmıştır. Saddam'ın heykelini büyük sevinçle yıkan halk, geçmişte Saddam baskısı altında ezildiği için Saddam'ın idamını bekleyenler, Saddam döneminden daha beter bir Irak ortamına uyanmıştır. Beklentinin özgürlük, sonucun artan şiddet, siyasi istikrarsızlık, ekonomik yetersizlik, iç çatışma olduğu Irak'ta bu realiteden rahatsız olan kesimler arasında gerilim artmış, çatışmalar ortaya çıkmış, etnik-sekter ayrılıklar derinleşmiştir. Irak'ın işgali,

⁵² Rıdvan Kalaycı, age., 2014, s. 25.

terörizmle mücadele edeceğini iddia eden Bush yönetimi sayesinde daha geniş bir coğrafyaya yayılan yeni terör dalgası oluşmasını sağlamıştır.

Irak'ta iç çatışmalar arttığında Bush yönetimi politika değişikliğine giderek Sünni kesimden bazı silahlı direniş grupları ile anlaşmış, onları ABD askerlerinin yanına çekmiştir. Bush'un bu adımı bir süreliğine etkili olup şiddeti ve terör saldırılarını azaltsa da, bu silahlı gruplar içerisinde, birbirlerine karşı işgalciler ile birlikte savaşma, çatışmalardaki öfke ve motivasyonu arttırmıştır.

G. W. Bush'un görev süresi sona erdiğinde daha önceden Irak savaşına onay vermeyen Obama, bu onay vermeme hamlesi nedeniyle ABD'nin 44. Başkanı olmuştur. Irak işgalinin krizde olan ABD'ye tahmin edilenden daha fazla maliyet bindirmesi, Irak savaşında ABD'li askerlerden tahmin edilenden fazla kayıp verilmesi, Irak işgali sürecinde işgalci güçlerin sivillere yönelik kötü muamele, tecavüz, işkence gibi uygulamalarının tüm dünyadan tepki alması, Obama yönetimini Irak'tan askeri olarak çekilmeye itmiştir. Obama ABD'nin dünyada işgalci olarak tanımlanmasına sebep veren savaşı bitirip bu imajı düzeltmek istemiştir. Bunun için göreve geldiğinde ilk politikası Irak'tan çekilmek üzerinden şekillenmiştir.

Obama'nın çekilmeye dair açıklamalarını yaptığı dönem Irak'ta seçimlerin yapılabilirdiği, kısmen de olsa ufukta istikrarın görüldüğü dönemdir. Ancak bu tablo kısa bir süre sonra değişmiştir. Bu nedenle Irak yönetimi ile ABD yönetimi bir araya gelmiş ve Irak'ta istikrarın sağlanması için Irak güvenlik güçlerini eğitecek ABD askerlerinin kalmasını, etnik-sekter siyasetin yapılmamasını, Irak'ın bir düzene kavuşması için yoğun şekilde çalışılmasını kararlaştırmıştır. Ancak Maliki yönetimi siyasi olarak bunu başaramamıştır. Maliki ve destekçileri Saddam döneminde Irak'a hakim olan Sünni elitin yeniden iktidara sahip olmasından endişe etmektedir. Bu nedenle Maliki yönetimi Sünni siyasi isimleri engellemeye çalışmıştır. Bu Sünni kesimden kişilerin hoşnutsuzluğuna sebep olmuştur.

2011-2014 yılları arasında Irak'ta bir isyan dalgası baş göstermiştir. Irak hükümetine ve önde gelen Şii isimlere saldırılar yapılmıştır.

Bu gelişmeler sonucunda önceleri el Kaide bünyesinde, sonrasında Sünni direnişçilerle birlikte olan yapı, 2014'te IŞİD adını alarak, bir devlet kurma bilinciyle hareket ederek, Irak'tan başlayarak tüm dünyayı tehdit eden bir terör örgütü oluşturmuştur. Dini referans olarak gösteren, vahşi eylemlerini pornografik biçimde servis eden, bu şekilde adını daha çok duyuran IŞİD, Irak'tan başlamak üzere bölgeye yönelik yeni bir hamlenin yapılması için neredeyse davetçi olmuştur. Birçok ülke ABD'nin önerisiyle IŞİD'e karşı bir koalisyon oluşturmuş, IŞİD ile mücadeleye başlamıştır. IŞİD'in işgal ettiği yerlerde sivil insanlarla birlikte bulunması, bir nevi sivilleri kalkan olarak kullanması IŞİD ile mücadeleyi engelleyen faktörlerden biridir. Ve IŞİD'e karşı tam olarak bir başarı sağlandığı söylenememektedir.

Yakın zamanda Irak Başbakanı İbadi, IŞİD'e karşı savaşın bittiğini, birçok noktada kontrolün sağlandığını söylemiştir. Ancak bu kamuoyunu ikna eden bir açıklama değildir.

İŞİD'in hali hazırda 20.000'den fazla üyesi bulunmaktadır ve savaşmaktan başka bir şey bilmeyen, silahlı bu kişilerin nerede faaliyet göstereceği kestirilememektedir.

Bush yönetiminin 2003'te özgürleştirmek için girdiği Irak, yine terörizmle kaynağında mücadele etmeyi ABD'nin işgalinin sonucunda terörün beslendiği bir yer olmuştur. Bush sonrası göreve gelen Obama'nın izolasyon politikası ile Irak'tan çekilmesi, Irak'ta otorite boşluğu oluşturmuştur. Lağvedilen Irak ordusu yerine ikame edilmeye çalışılan Irak ordusu İŞİD ile mücadelede yetersiz kalmıştır. Tüm bu nedenler İŞİD'in doğması ve elini güçlendirmesine sebebiyet vermiştir. Sonuçta Irak'ta, etnik-sekter yapıların daha da ayrıştığı, istikrarın bir türlü sağlanamadığı, terörün bitmediği, binlerce can kaybının yaşandığı, binlerce insanın göçmen/mülteci konumuna düştüğü, yakın gelecekte de istikrara kavuşmanın mümkün görünmediği bir tablo kalmıştır.

Kaynakça

Acun, C., (2014), Neo el-Kaide: Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD), *SETA Perspektif*, sayı 53

Al Jazeera, (2011), Irak Savaşı'nın değerlendirmesi, Erişim Tarihi: 17 Aralık 2017,
<http://www.aljazeera.com.tr/haber-analiz/irak-savasinin-degerlendirmesi>

Al Jazeera, (2014), Ülke profili: Irak, Erişim Tarihi: 17 Aralık 2017,
<http://www.aljazeera.com.tr/ulke-profil/ulke-profil-irak>

Ataman, M., ve Gökcan, Ö., Bush Dönemi Amerikan Dış Politikası: Bir Aşırı-Yayılmacılık Denemesi, *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt 7, Sayı 2, 2012

Aybar, S., et al., (2009), Uluslararası Finansal Kriz ve Siyasi Sonuçları, *Maliye Finans Yazıları*, Sayı:83

Baştürk, L., et al., (2003) Irak Siyasetini Anlama Kılavuzu, *SETA Rapor*

BBC Türkçe, (2011), Son ABD Askerleri de Irak'tan Ayrıldı, Erişim Tarihi: 18 Aralık 2017,
http://www.bbc.com/turkce/haberler/2011/12/111218_iraq_usa

Bilge Adamlar Kurulu Raporu, (2017), Terörün Geldiği Yeni Boyut: İŞİD Örneği, *Bilgesam*, no 67, İstanbul

Çetinsaya, G. ve Özhan, T., (2009) İşgalin 6. Yılında Irak, *SETA*

Çetinsaya, G., (2006), Müdahalenin Üçüncü Yılında Irak [1], *SETA*

Çetinsaya, G., (2006) Irak'ta Yeni Dönem, Ortadoğu ve Türkiye, *SETA Irak Dosyası*

Duygu, N., (TY) *Amerikan Dış Politikasında Bush Dönemi Önemli Gelişmeleri ve Bush Doktrini*, Erişim Tarihi: 5 Ocak 2018, http://www.academia.edu/8901403/Bush_Doktrini

Erkmen, S., (2010), ABD'nin Irak'tan Çekilme Süreci: Irak'ta İşgalin Sonu mu Sonun Başlangıcı mı?, *Ortadoğu Analiz*, Cilt 2

Gürler, R.T. ve Özdemir, Ö.B., (2014), El Kaide’den Post-Kaide’ye Dönüşüm: IŞİD, *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, cilt 1, sayı 1

Kalaycı, R., (2014), Irak 2014, *Ortadoğu Yıllığı 2014*, Sayı: 10, Sakarya Üniversitesi, Erişim Tarihi: 5 Ocak 2018, http://ormer.sakarya.edu.tr/18,5,,8,ortadogu_yilligi_2014.html

Kalaycı, R., Gürler, R.T., (2014), Irak 2013, *Ortadoğu Yıllığı 2013*, Sayı: 9, Sakarya Üniversitesi, Erişim Tarihi: 5 Ocak 2018, http://ormer.sakarya.edu.tr/18,5,,13,ortadogu_yilligi_2013.html

Kalaycı, R., Irak 2012, *Ortadoğu Yıllığı 2012*, Sayı: 8, Sakarya Üniversitesi, Erişim Tarihi: 5 Ocak 2018, http://ormer.sakarya.edu.tr/uploads/files/00_cover_and_content_2012.pdf

Nurladın, A. W., (2015), *ABD’nin Irak Savaşı ve Birleşmiş Milletlerin Rolü*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya

Pirinççi, F., (2004), 2003 Savaşı Sonrası Süreçte Irak’ta Siyasal Yapılanma, Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Merkezi Müdürlüğü İkinci Orta Doğu Semineri: Dünden Bugüne Irak (Uluslararası Katılımlı), *Fırat Üniversitesi Basımevi*, Cilt II, Elazığ

Ulutaş, U. ve Torlak, F., (2011), Çekilme Sonrası Irak’ta Düzen Arayışı, *SETA Analiz*, Sayı: 49

Usta, Y., (2009) *Amerika Birleşik Devletleri’nin Irak Politikası Bağlamında Türkiye ile İlişkileri (1990-2006)*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne

Yalçın, H.B., (2015), Obama Stratejisi ve Ortadoğu, *Akademik ORTA DOĞU*, Cilt 9, Sayı 2